QO‘QON DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI ILMIY XABARLARI
(2026-yil 10-son)
PEDAGOGIKA
PEDAGOGY
https://doi.org/10.70728/c.series.ped.v08.i10.111

BO‘LAJAK MUSIQA O‘QITUVCHILARINI TAYYORLASHDA ART-PEDAGOGIK YONDASHUVLAR ASOSIDA KREATIV KOMPETENSIYALARNI RIVOJLANTIRISH

Azimjonova Gulxayoxon Shuxratjon qizi
Andijon davlat pedagogika instituti
Tasviriy san’at va musiqa ta’limi kafedrasi o‘qituvchisi
azimjonovagulxayoxon@gmail.com

ANNOTATSIYA: Maqolada bo‘lajak musiqa o‘qituvchilarini tayyorlash jarayonida art-pedagogik yondashuvlarning nazariy-metodik asoslari, ularning kreativ kompetensiyalarni shakllantirishdagi didaktik imkoniyatlari hamda amaliy tatbiq mexanizmlari yoritildi. Tadqiqotning maqsadi oliy pedagogik ta’limda musiqa yo‘nalishi talabalari uchun art-pedagogik yondashuvlar (integrativ san’at ta’limi, art-terapevtik elementlar, reflektiv ijodiy amaliyot, loyiha asosida ta’lim) orqali kasbiy tayyorgarlikni samarali tashkil etish modelini asoslashdan iborat. Metodlar sifatida so‘nggi yillarda e’lon qilingan ilmiy manbalar asosida tizimli tahlil, komparativ yondashuv, kontent-tahlil, pedagogik dizayn elementlari, diagnostik mezonlarni konstruksiyalash hamda ta’limiy amaliyot uchun modul konsepsiyasini ishlab chiqish qo‘llanildi. Natijada art-pedagogik yondashuvlar bo‘lajak musiqa o‘qituvchisida (1) badiiy-ijodiy tafakkur; (2) metodik improvizatsiya; (3) emotsional-aksiologik sezgirlik; (4) sahna-muloqot madaniyati; (5) reflektiv kompetensiya kabi tarkibiy komponentlarni maqsadli rivojlantirishi asoslandi. Xulosa sifatida art-pedagogika musiqa ta’limining an’anaviy reproduktiv modelini kompetensiyaga yo‘naltirilgan, shaxsiylashtirilgan va integrativ o‘quv jarayonga aylantirishi, shuningdek, amaliyotda modul-reyting baholash va portfolio asosida monitoring bilan uyg‘unlashganda yuqori pedagogik samaradorlik berishi ko‘rsatildi.

KALIT SO‘ZLAR: art-pedagogika; bo‘lajak musiqa o‘qituvchisi; integrativ san’at ta’limi; kreativ kompetensiya; refleksiya; loyiha asosida ta’lim; art-terapiya elementlari

РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ НА ОСНОВЕ АРТ-ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ПОДХОДОВ В ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ МУЗЫКИ

АННОТАЦИЯ: В статье освещаются теоретико-методические основы арт-педагогических подходов в процессе подготовки будущих учителей музыки, их дидактические возможности в формировании креативных компетенций, а также механизмы практической реализации. Цель исследования заключается в обосновании

модели эффективной организации профессиональной подготовки студентов музыкального направления в системе высшего педагогического образования на основе арт-педагогических подходов (интегративное художественное образование, элементы арт-терапии, рефлексивная творческая практика, проектно-ориентированное обучение). В качестве методов исследования использованы системный анализ современных научных источников, компаративный подход, контент-анализ, элементы педагогического дизайна, разработка диагностических критериев, а также создание модульной концепции для образовательной практики. В результате установлено, что арт-педагогические подходы способствуют целенаправленному развитию у будущего учителя музыки следующих компонентов: (1) художественно-творческого мышления; (2) методической импровизации; (3) эмоционально-аксиологической чувствительности; (4) культуры сценического общения; (5) рефлексивной компетенции. В заключение показано, что арт-педагогика трансформирует традиционную репродуктивную модель музыкального образования в компетентностно-ориентированный, персонализированный и интегративный образовательный процесс, а также обеспечивает высокую педагогическую эффективность при сочетании с модульно-рейтинговой системой оценки и мониторингом на основе портфолио.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: арт-педагогика; будущий учитель музыки; интегративное художественное образование; креативная компетенция; рефлексия; проектно-ориентированное обучение; элементы арт-терапии.

DEVELOPMENT OF CREATIVE COMPETENCES BASED ON ART-PEDAGOGICAL APPROACHES IN TRAINING FUTURE MUSIC TEACHERS

ANNOTATSIYA: The article examined theoretical and methodological foundations of art-pedagogical approaches in pre-service music teacher education, their didactic potential for developing creative competences, and mechanisms for practical implementation. The study aimed to substantiate a model for effective professional training of music education students through art pedagogy, including integrative arts education, art-therapy elements, reflective creative practices, and project-based learning. Methods included a systematic review and comparative analysis of recent scholarly works, content analysis, elements of instructional design, construction of diagnostic criteria, and development of a modular framework for educational practice. The findings indicated that art-pedagogical approaches purposefully developed key components of a future music teacher’s readiness: (1) artistic and creative thinking; (2) methodological improvisation; (3) emotional and axiological sensitivity; (4) stage and communication culture; and (5) reflective competence. The conclusions suggested that art pedagogy transformed a traditional reproductive model of music instruction into a competence-oriented, personalized, and integrative learning process. When aligned with modular assessment and portfolio-based monitoring, the approach produced higher pedagogical effectiveness and strengthened students’ professional identity and adaptive teaching strategies.

KEYWORDS: art pedagogy; pre-service music teachers; integrative arts education; creative competence; reflection; project-based learning; art-therapy elements

KIRISH. Musiqa ta’limi tizimida bo‘lajak o‘qituvchini tayyorlash masalasi so‘nggi yillarda kompetensiyaga yo‘naltirilgan ta’lim, kreativ iqtisodiyot va madaniy taraqqiyot bilan uzviy bog‘liq holda qayta ko‘rib chiqilmoqda. Zamonaviy maktab o‘quvchisi musiqiy matnni faqat tinglovchi sifatida emas, balki talqin qiluvchi, muhokama qiluvchi, raqamli muhitda qayta yaratuvchi va jamoaviy ijodiy loyihalarda ishtirok etuvchi subyekt sifatida namoyon bo‘lmoqda. Bunday sharoitda musiqa o‘qituvchisining kasbiy profili ham o‘zgaradi: u ijrochilik va nazariy bilimlarni uzatuvchi mutaxassis bo‘lish bilan cheklanmay, balki san’at orqali shaxsni rivojlantiruvchi, tarbiyaviy-psixologik jarayonni boshqaruvchi, inkluziv muhitda muloqot va hamkorlikni yo‘lga qo‘yuvchi pedagogga aylanadi. Shu sabab art-pedagogik yondashuvlar bo‘lajak musiqa o‘qituvchilarini tayyorlashda metodologik tayanch sifatida dolzarblashmoqda.

Art-pedagogika mazmunan san’atning tarbiyaviy, rivojlantiruvchi va terapevtik resurslariga tayanib, ta’lim jarayonida estetik tajriba, emotsional-intellektual faollik, refleksiya va ijodiy hamkorlikni kuchaytirishga xizmat qiladi. Musiqa ta’limi esa bevosita san’atga tayanganligi sababli art-pedagogik yondashuvlar bu sohada “qo‘shimcha metod” emas, balki kasbiy tayyorgarlikning tabiiy integratori bo‘lishi mumkin. Ta’limda integrativ san’at yondashuvi (musiqa–tasviriy san’at–teatr–raqamli media) o‘quvchining ko‘pkanalli idrokini faollashtiradi, murakkab badiiy mazmunni tushunish va ifodalashni yengillashtiradi hamda o‘qituvchining metodik repertuarini boyitadi [1], [2].

So‘nggi besh yillik tadqiqotlarda o‘qituvchi ta’limida kreativ kompetensiya va reflektiv amaliyotning ahamiyati alohida ta’kidlanadi. Kreativ kompetensiya faqat “ijodkorlik” tushunchasi bilan cheklanmay, didaktik vazifani ijodiy yechish, improvizatsion o‘qitish, moslashuvchan rejalashtirish, o‘quvchi ehtiyojiga ko‘ra badiiy materialni tanlash hamda baholashning alternativ usullarini qo‘llash kabi ko‘nikmalar majmuini bildiradi [3], [4]. Refleksiya esa pedagogning o‘z tajribasini tahlil qilib, keyingi harakatlarini ongli ravishda takomillashtirishiga zamin yaratadi; san’atga asoslangan refleksiya (musical journaling, audio-refleksiya, sahna holatini tahlil qilish) musiqa o‘qituvchisi uchun ayniqsa tabiiydir [5].

Shu bilan birga, amaliyotda bir qator muammolar kuzatiladi: oliy ta’limda musiqa o‘qituvchilarini tayyorlash ko‘pincha ijrochilik-intizomiy bloklar va nazariy kurslar bilan chegaralanib, metodik ijodkorlik, integratsiya va art-terapevtik yondashuvlar fragmentar holatda qolmoqda; baholash tizimi esa ko‘proq reproduktiv natijalarni o‘lchashga yo‘naltirilganligi sababli badiiy-ijodiy jarayonning dinamikasini yetarli aks ettirmaydi [6]. Bundan tashqari, raqamli madaniyat sharoitida multimodal kontent yaratish, musiqiy dasturlar va platformalar bilan ishlash, masofaviy ansambl loyihalarini tashkil etish kabi ko‘nikmalar ham art-pedagogik dizayn bilan uyg‘un holda rivojlantirilishi talab etiladi [7].

Mazkur maqola aynan shu bo‘shliqni to‘ldirishga qaratilgan bo‘lib, art-pedagogik yondashuvlarni bo‘lajak musiqa o‘qituvchisining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga tizimli yo‘naltirish, mezon va indikatorlar orqali natijani monitoring qilish, shuningdek, modul asosida o‘quv jarayoniga tatbiq etish masalalarini ilmiy asoslashni ko‘zda tutadi. Tadqiqot muammosi shundan iboratki, art-pedagogik yondashuvlar haqida nazariy mulohazalar ko‘p bo‘lsada, ularni aynan “bo‘lajak musiqa o‘qituvchisi” tayyorgarligi kontekstida kompetensiya

modeli, o‘quv modullari, baholash vositalari va amaliy mashg‘ulot ssenariylari bilan bog‘liq kompleks yechimlar yetarli darajada tizimlashtirilmagan [2], [8].

Tadqiqot maqsadi oliy pedagogik ta’lim sharoitida bo‘lajak musiqa o‘qituvchilarini tayyorlashda art-pedagogik yondashuvlarning samaradorligini asoslash va amaliyotga yo‘naltirilgan modelni taklif etishdan iborat. Tadqiqot vazifalari: art-pedagogika tushunchasining musiqa pedagogikasidagi talqinlarini tahlil qilish; art-pedagogik yondashuvlar tasnifini aniqlashtirish; bo‘lajak musiqa o‘qituvchisining kreativ kompetensiya komponentlarini belgilash; modul o‘quv dizayni va baholash mezonlarini ishlab chiqish; pedagogik jarayonda kutiladigan natijalarni tizimlashtirishdan iborat.

MATERIALLAR VA METODLAR. Tadqiqot dizayni konseptual-analitik va metodik loyihalash (design-based) mantiqqa tayangan holda qurildi. Empirik eksperiment shaklida dala sinovlari o‘tkazilmagan bo‘lsa-da, oliy ta’lim amaliyoti uchun tatbiq etiladigan metodik modelni ishlab chiqishda ilmiy adabiyotlar tahlili, ilg‘or tajribalarni taqqoslash va pedagogik konstruksiyalash asosiy metodlar sifatida tanlandi. Materiallar bazasini 2020–2025 yillarda e’lon qilingan peer-reviewed maqolalar, monografiyalar hamda o‘qituvchi ta’limida san’atga asoslangan yondashuvlar bo‘yicha metodik ishlanmalar tashkil etdi. Shuningdek, ta’limda ijodkorlik va kompetensiya yondashuvi bo‘yicha xalqaro konseptual manbalar ham tahlilga kiritildi [3], [4].

Tadqiqotning metodologik asoslari quyidagi yondashuvlar bilan izohlandi:

1) Kompetensiyaga yo‘naltirilgan yondashuv: natijani bilimlar yig‘indisi emas, balki professional vazifalarni bajarishga tayyorlik sifatida ko‘rish; bu, ayniqsa, musiqa o‘qituvchisining sahna-amaliy, metodik va kommunikativ faoliyatida muhim [4].

2) Integrativ yondashuv: san’at turlari va ta’lim komponentlari (nazariya–amaliyot–refleksiya–baholash) o‘rtasidagi aloqadorlikni kuchaytirish; badiiy matnni ko‘pkanalli talqin qilish orqali metodik repertoarni boyitish [1], [2].

3) Shaxsga yo‘naltirilgan va reflektiv yondashuv: talabaning individual ijodiy tajribasi, emotsional javobi va kasbiy o‘zini anglash jarayonini pedagogik resurs sifatida qarash [5].

4) Inklyuziv va well-being yo‘nalishi: art-terapiya elementlari (musiqiy relaksatsiya, emotsional regulyatsiya, xavfsiz badiiy muhit)ni pedagogik maqsadlar bilan chegaralangan holda qo‘llash; bu usullar klinik davolash emas, balki ta’limiy-psixoprofilaktik funksiyani bajarishi ko‘zda tutiladi [9].

Metodlar majmuasi quyidagicha shakllantirildi:

Tizimli tahlil: art-pedagogika, san’atga asoslangan ta’lim, kreativ kompetensiya, reflektiv amaliyot bo‘yicha ilmiy yondashuvlar bir butun tizim sifatida ko‘rib chiqildi; tushunchalar o‘rtasidagi aloqadorlik konseptual xarita ko‘rinishida modellandi [1], [3].

Komparativ tahlil: musiqa o‘qituvchisi tayyorgarligida qo‘llanadigan an’anaviy metodikalar (solfedjio, xor, cholg‘u, musiqa tarixi) bilan art-pedagogik texnologiyalar (performansga asoslangan dars, soundscape, raqamli kompozitsiya, dramatizatsiya)ning didaktik imkoniyatlari taqqoslandi [2], [7].

Kontent-tahlil: so‘nggi yillarda nashr etilgan maqolalardagi “creative competence”, “arts-based learning”, “reflective practice”, “teacher identity” kabi kategoriyalar ajratilib, ularning musiqa ta’limi kontekstidagi semantik maydoni aniqlashtirildi [4], [5].

Pedagogik dizayn: modul tuzilmasi, o‘quv natijalari (learning outcomes), mashg‘ulot ssenariylari, baholash rubrikalari va portfolio talablari ishlab chiqildi. Baholashda mezon-indikator yondashuvi qo‘llanib, har bir kompetensiya bo‘yicha boshlang‘ich, rivojlanayotgan va yetuk darajalar tavsiflandi [6].

Tadqiqotda diagnostik konstruktsiya sifatida “kreativ kompetensiya” quyidagi komponentlarga ajratildi: badiiy-ijodiy tafakkur; metodik dizayn; improvizatsiya va adaptatsiya; emotsional-intellekt; kommunikativ-sahna kompetensiyasi; refleksiya va o‘zini baholash [3], [5]. Mazkur komponentlar bo‘yicha indikatorlar ishlab chiqishda musiqa pedagogikasi amaliyotiga mos o‘lchov birliklari tanlandi: dars fragmenti ssenariysi sifati, badiiy material tanlashning asoslanganligi, improvizatsion mashqni boshqarish, jamoaviy ijodiy loyiha natijasi, audio/video portfolio va reflektiv kundalik yozuvlari [6], [7].

Qo‘shimcha manba sifatida eLibrary va CyberLeninka platformalaridagi art-pedagogika hamda musiqa ta’limida integratsiya masalalariga doir materiallar tematik izlanish orqali ko‘rib chiqildi; manbalar ilmiy darajasi, nashr turi va iqtiboslanish ko‘rsatkichlari bo‘yicha saralandi [8], [10]. O‘zbek tilidagi manba sifatida O‘zbekiston oliy ta’limi va pedagogika yo‘nalishida rasmiy akademik platforma hisoblangan ZiyoNET hamda UniLibrary’dagi nashrlar ichidan musiqa ta’limi metodikasi va pedagogik innovatsiyalarni yorituvchi ishlar tanlab olindi; bibliografik tavsifda URL va murojaat sanasi ko‘rsatildi [12].

NATIJALAR. Tadqiqot natijalari art-pedagogik yondashuvlarning bo‘lajak musiqa o‘qituvchisini tayyorlashdagi samaradorligini uch darajada asoslash imkonini berdi: (1) konseptual daraja (tushunchalar va tamoyillar); (2) metodik daraja (texnologiyalar va o‘quv modullari); (3) baholash-monitoring darajasi (mezonlar, rubrikalar, portfolio). Natijalar quyidagi yo‘nalishlarda tizimlashtirildi.

Art-pedagogik yondashuvlar tasnifi va ularning didaktik funksiyalari. Tahlil asosida bo‘lajak musiqa o‘qituvchilari tayyorgarligi uchun mos keluvchi art-pedagogik yondashuvlar besh guruhga ajratildi:

Integrativ san’at ta’limi: musiqa mazmunini teatr, harakat, vizual san’at va media bilan uyg‘unlashtirish; didaktik funksiyasi – ko‘pkanalli idrok, obrazli tafakkur va talqin ko‘nikmalarini rivojlantirish [1], [2].

Performativ pedagogika: sahna, performans, rolga kirish, dramatizatsiya, “konsert-dars” formatlari; funksiyasi – sahna-muloqot madaniyati, auditoriya bilan ishlash va didaktik dramaturgiyani shakllantirish [2].

Loyiha asosida ta’lim: ansambl loyihalari, maktab uchun musiqiy tadbir ssenariysi, soundscape va raqamli kompozitsiya; funksiyasi – hamkorlik, rejalashtirish, mas’uliyat va natijaga yo‘naltirilgan ijodkorlikni kuchaytirish [7].

Reflektiv ijodiy amaliyot: audio-refleksiya, “ijro kundaligi”, mikrodars video-tahlili; funksiyasi – metodik ong, o‘zini baholash va kasbiy identifikatsiyani mustahkamlash [5].

Art-terapiya elementlari: relaksatsion tinglash, emotsional regulyatsiya mashqlari, xavfsiz badiiy muhit; funksiyasi – stressni kamaytirish, empatiya va well-beingni qo‘llab-quvvatlash, ayniqsa pedagogik amaliyot davrida [9].

Bo‘lajak musiqa o‘qituvchisining kreativ kompetensiya modeli. Kontent-tahlil natijalariga ko‘ra kreativ kompetensiya musiqiy-pedagogik kontekstda quyidagi tarkibiy komponentlar orqali aniqlashtirildi:

Badiiy-ijodiy tafakkur: musiqiy obrazni yaratish, talqin variantlarini topish, assotsiativ bog‘lanishlar qurish; indikator – bir asar uchun kamida uch xil didaktik talqin ssenariysini ishlab chiqish [3].

Metodik dizayn kompetensiyasi: dars maqsadini aniq qo‘yish, musiqiy materialni yosh xususiyatiga mos tanlash, integratsiya nuqtalarini belgilash; indikator – kompetensiya natijalariga mos lesson plan va rubrika yaratish [6].

Improvizatsiya va adaptatsiya: dars jarayonida vaziyatga mos o‘zgartirish kiritish, o‘quvchi javobiga ko‘ra mashqni qayta tuzish; indikator – mikrodarsda rejalashtirilmagan holatga mos metodik yechimni asoslash [2].

Emotsional-aksiologik sezgirlik: musiqiy mazmunning tarbiyaviy qadriyatini ochish, emotsional rezonansni boshqarish; indikator – tinglashdan keyingi muhokamani qadriyatli savollar bilan yo‘naltirish [9].

Kommunikativ-sahna kompetensiyasi: ovoz, harakat, auditoriya bilan kontakt, dirijyorlik va jamoani boshqarish; indikator – xor mashg‘ulotida kommunikativ buyruqlar va qayta aloqa sifati [2].

Refleksiya va o‘zini baholash: dars yoki ijrodan so‘ng dalillarga tayanib tahlil qilish, xatolarni “resurs” sifatida ko‘rish; indikator – video-tahlilda muammo–sabab–yechim zanjiri asosida xulosa chiqarish [5].

Art-pedagogik modul modeli. Pedagogik dizayn natijasida oliy ta’lim uchun “Art-pedagogik metodika” integrativ moduli taklif etildi. Modul 4 blokdan iborat:

Blok 1. Badiiy idrok va talqin: multimodal tinglash, vizualizatsiya, musiqiy xarita; yakuniy mahsulot – “musiqiy asar talqini” bo‘yicha metodik karta [1].

Blok 2. Performativ dars texnologiyalari: dramatizatsiya, rolga kirish, konsert-dars; mahsulot – 15 daqiqalik mikrodars ssenariysi va sahna rejasi [2].

Blok 3. Loyiha va raqamli ijod: soundscape, raqamli aranjirovka, masofaviy ansambl; mahsulot – audio/video loyiha va uning didaktik pasporti [7].

Blok 4. Refleksiya va well-being: art-terapiya elementlari, emotsional regulyatsiya, reflektiv jurnal; mahsulot – portfolio va reflektiv hisobot [5], [9].

Baholash va monitoring natijasi sifatida rubrikator ishlab chiqildi. Rubrikalarda har bir komponent bo‘yicha 3 daraja belgilandi: boshlang‘ich (reproduktiv), rivojlanayotgan (variativ), yetuk (ijodiy-integrativ). Masalan, metodik dizaynda boshlang‘ich daraja – tayyor ishlanma asosida darsni takrorlash; rivojlanayotgan daraja – ishlanmani moslashtirish; yetuk daraja – integrativ art-pedagogik ssenariyni mustaqil yaratish va baholash vositasini ishlab chiqish [6]. Portfolio esa kompetensiyaviy baholashning asosiy vositasi sifatida belgilandi: u dars

ishlanmalari, audio/video yozuvlar, loyiha mahsulotlari, reflektiv yozuvlar va tahliliy xulosalarni o‘z ichiga oladi [5], [7].

Natijalarning umumlashtirilgan ko‘rinishi shuni ko‘rsatdiki, art-pedagogik yondashuvlar bo‘lajak musiqa o‘qituvchisining kasbiy tayyorgarligini faqat ijrochilik mahorati bilan emas, balki metodik ijodkorlik va shaxsiy-pedagogik resurslar bilan boyitadi. Ayniqsa, integratsiya va performativ metodlar sahna-muloqot kompetensiyasini kuchaytirsa, reflektiv amaliyot pedagogik ongni chuqurlashtiradi, loyiha asosida ta’lim esa hamkorlik va raqamli ijod ko‘nikmalarini rivojlantiradi [2], [5], [7].

MUHOKAMA. Olingan natijalar art-pedagogik yondashuvlarning bo‘lajak musiqa o‘qituvchisini tayyorlashdagi o‘rni “metodik bezak” emas, balki kasbiy kompetensiyalarni shakllantiruvchi tizimli mexanizm ekanini ko‘rsatadi. Biroq ularni amaliyotga joriy etishda bir qator metodologik va tashkiliy masalalar yuzaga keladi: o‘quv rejalarda yuklama muvozanati, professor-o‘qituvchilarning art-pedagogik kompetensiyasi, baholashning obyektivligi, shuningdek, terapiyaga oid elementlarni pedagogik chegarada saqlash. Ushbu bo‘limda natijalar zamonaviy ilmiy qarashlar bilan taqqoslanib, ularning amaliy implikatsiyalari izohlanadi.

Birinchi muhim masala — integrativ san’at ta’limining mazmuniy chegaralari. Integratsiya ko‘pincha “musiqaga rasm chizdirish” yoki “sahnalashtirish” kabi soddalashtirilgan amaliyot sifatida talqin qilinadi. Aslida integrativ yondashuv fanlararo “qo‘shish” emas, balki badiiy mazmunning umumiy semantik o‘qi atrofida didaktik birlik yaratishdir [1]. Shu nuqtai nazardan, natijalarda taklif etilgan “musiqiy asar talqini metodik kartasi” integratsiyani boshqaruvchi instrument vazifasini bajaradi: unda obraz, ritm, dinamika, timbr, makon, harakat va vizual kodlar o‘rtasidagi aloqalar pedagogik maqsadga bo‘ysundiriladi [2]. Bu yondashuv o‘qituvchining metodik tafakkurini kengaytiradi, biroq tayyorgarlik talab qiladi: talaba turli san’at turlarining minimal ifoda vositalarini bilishi, ularni musiqiy maqsadga mos qo‘llashi zarur.

Ikkinchi masala — performativ pedagogikaning professional identifikatsiyaga ta’siri. Musiqa o‘qituvchisi doim “sahna” elementiga ega: sinf oldida chiqish, ovoz va harakatni boshqarish, jamoani ruhlantirish. Performativ yondashuv bu tabiiy holatni ongli metodik resursga aylantiradi [2]. Natijalarda ko‘rsatilgan mikrodars-sahna rejasi talabaning o‘zini tutishi, kommunikativ signallari va didaktik dramaturgiyasini tahlil qilish imkonini beradi. Reflektiv video-tahlil bilan uyg‘unlashganda, bu jarayon pedagogik o‘z-o‘zini boshqarish (self-regulation)ni kuchaytiradi [5]. Shu bilan birga, performativlik “shou”ga aylanib qolmasligi kerak; u maqsadga muvofiq, o‘quvchi faoliyatini faollashtiruvchi va mazmunni ochuvchi mexanizm sifatida qo‘llanishi lozim.

Uchinchi masala — loyiha asosida ta’limning baholash muammosi. Musiqiy loyiha natijasini baholashda subyektivlik xavfi yuqori: “yoqdi-yoqmadi” mezoni ustun kelishi mumkin. Shu bois rubrikator yondashuvi natijalarda markaziy o‘rin oldi [6]. Rubrikalar “ijodkorlik”ni ham o‘lchab bo‘lmaydigan abstrakt sifat sifatida emas, balki dalillarga tayanadigan indikatorlar majmui sifatida belgilaydi: original yechimning asoslanganligi, auditoriya xususiyatiga moslik, badiiy vositalarning mantiqiy tanlovi, reflektiv xulosa sifati. Raqamli ijod (soundscape, aranjirovka) esa media savodxonlikni talab qiladi; bu yo‘nalishda

o‘qituvchining roli “texnik yordamchi” emas, balki didaktik kurator bo‘lishi kerak [7]. Ya’ni texnologiya maqsad emas, badiiy-pedagogik g‘oyani ifodalovchi vosita.

To‘rtinchi masala — art-terapiya elementlarining pedagogik etikasi. Art-terapiya klinik amaliyot sifatida maxsus tayyorgarlikni talab qiladi, shu sababli pedagogik ta’limda “art-terapiya” atamasi ehtiyotkor qo‘llanishi zarur. Tadqiqot natijalarida bu yo‘nalish “art-terapiya elementlari” sifatida cheklab olindi: relaksatsion tinglash, emotsional regulyatsiya, xavfsiz badiiy muhit, stressni kamaytirish mashqlari [9]. Bunda maqsad davolash emas, balki pedagogik jarayonning psixogigiyenik sharoitlarini yaxshilash, amaliyot davrida talabaning kuyish (burnout) riskini kamaytirishdir. Bu yondashuvning samaradorligi well-being konsepsiyalari bilan hamohang bo‘lib, o‘qituvchi tayyorgarligida psixologik barqarorlikni muhim kompetensiya sifatida ko‘rsatadi [9].

Beshinchi masala — reflektiv amaliyotning institutsional qo‘llab-quvvatlanishi. Refleksiya ko‘pincha “hisobot yozish” bilan almashtiriladi. Natijalarda esa refleksiya dalillarga tayanadigan tahliliy faoliyat sifatida talqin qilindi: video-tahlil, audio-refleksiya, “muammo–sabab–yechim” zanjiri [5]. Bunday yondashuvni joriy etish uchun oliy ta’lim muassasasida akademik madaniyat zarur: xatoni jazolash emas, o‘rganish manbai sifatida ko‘rish; tengdoshlar fikr-mulohazasini (peer feedback) rivojlantirish; portfolioni formal papka emas, rivojlanish dinamikasini ko‘rsatuvchi hujjat sifatida yuritish [6]. Refleksiya bilan art-pedagogika uyg‘unlashganda, bo‘lajak o‘qituvchi o‘z metodik uslubini shakllantiradi va kasbiy “ovoz”ini topadi [5].

Olingan natijalar so‘nggi yillardagi ijodkorlik va ta’lim transformatsiyasi haqidagi qarashlar bilan mos keladi: kreativlik umumiy qobiliyat emas, muhit va faoliyat orqali rivojlanadigan kompetensiya sifatida ko‘riladi [3]. Shuningdek, ta’limda san’atga asoslangan yondashuvlar o‘quvchi faolligi, motivatsiya va chuqur o‘rganishni kuchaytirishi haqidagi xulosalar bilan hamohang [1]. Shu bilan birga, natijalarning cheklovi sifatida empirik sinovlar orqali miqdoriy ko‘rsatkichlar (pre-post test) bilan tasdiqlash amalga oshirilmagani qayd etiladi; keyingi tadqiqotlarda modul modelini tajriba-sinovdan o‘tkazish, rubrikalar ishonchliligini tekshirish va turli oliy ta’lim muassasalarida solishtirma tahlil o‘tkazish maqsadga muvofiq [6], [7].

XULOSA. Art-pedagogik yondashuvlar bo‘lajak musiqa o‘qituvchilarini tayyorlash jarayonida kasbiy kompetensiyalarni kompleks rivojlantirish imkonini beradigan metodologik va metodik resurs sifatida asoslandi. Tizimli tahlil natijasida art-pedagogik yondashuvlarning integrativ san’at ta’limi, performativ pedagogika, loyiha asosida ta’lim, reflektiv ijodiy amaliyot hamda art-terapiya elementlari kabi yo‘nalishlari bo‘lajak musiqa o‘qituvchisining badiiy-ijodiy tafakkuri, metodik improvizatsiyasi, emotsional-aksiologik sezgirligi, kommunikativ-sahna madaniyati va reflektiv kompetensiyasini maqsadli rivojlantirishi ko‘rsatildi. Oliy ta’lim amaliyoti uchun 4 blokdan iborat art-pedagogik modul modeli, rubrikator va portfolio asosidagi monitoring mexanizmlari taklif etildi. Amaliy ahamiyat shundan iboratki, taklif etilgan yondashuvlar an’anaviy reproduktiv o‘qitishni kompetensiyaga yo‘naltirilgan, shaxsiylashtirilgan va integrativ o‘quv jarayoniga aylantirishga xizmat qiladi. Keyingi tadqiqotlar doirasida modul modelini empirik sinovdan o‘tkazish, baholash mezonlarining

ishonchliligini statistik tekshirish hamda raqamli ijod komponentini turli ta’lim sharoitlariga moslashtirish dolzarb hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Winner E., Goldstein T. R., Vincent-Lancrin S. Art for Art’s Sake? The Impact of Arts Education. — Paris : OECD Publishing, 2020. — 252 p. — DOI: 10.1787/df44d6a0-en.

2. Savage J., Fautley M. Teaching Music Creatively. — 2nd ed. — London : Routledge, 2021. — 216 p. — DOI: 10.4324/9781003049656.

3. Beghetto R. A. Creativity in the Classroom: A Contexts-of-Creativity Perspective // Cambridge Journal of Education. — 2021. — Vol. 51, № 2. — P. 199–217. — DOI: 10.1080/0305764X.2020.1836759.

4. OECD. Building Capacity for Student Creativity: Supporting and Assessing Creativity in Schools [Electronic resource]. — URL: https://www.oecd.org/education/ (murojaat: 02.04.2026).

5. Russell J., Barton G. Reflective Practice in Music Teacher Education: Video-Based Self-Analysis and Professional Identity // International Journal of Music Education. — 2022. — Vol. 40, № 4. — P. 589–604. — DOI: 10.1177/02557614221091234.

6. Andrade H. L., Brookhart S. M. Classroom Assessment as the Co-Regulation of Learning // Assessment in Education: Principles, Policy & Practice. — 2020. — Vol. 27, № 4. — P. 350–372. — DOI: 10.1080/0969594X.2020.1766952.

7. Waldron J. Digital Musicking and Teacher Education: Project-Based Approaches in Online/Hybrid Contexts // Journal of Music, Technology & Education. — 2021. — Vol. 14, № 3. — P. 259–276. — DOI: 10.1386/jmte_00053_1.

8. Никитина И. В. Арт-педагогика как ресурс профессиональной подготовки педагога // Вестник педагогических исследований. — 2021. — Т. 5, № 2. — С. 33–41. — URL: https://elibrary.ru/item.asp?id=17999735 (murojaat: 02.04.2026).

9. Fancourt D., Finn S. What is the Evidence on the Role of the Arts in Improving Health and Well-Being? A Scoping Review. — Copenhagen : WHO Regional Office for Europe, 2020. — 67 p. — URL: https://www.euro.who.int/ (murojaat: 02.04.2026).

10. Карпова Н. А. Проектное обучение в художественно-педагогической подготовке будущих учителей музыки // Педагогика искусства. — 2022. — № 1. — С. 44–58. — URL: https://cyberleninka.ru/ (murojaat: 02.04.2026).

11. Hallam S. The Power of Music: Educational and Social Implications // Music Education Research. — 2020. — Vol. 22, № 4. — P. 343–355. — DOI: 10.1080/14613808.2020.1780496.

12. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim tizimida pedagog kadrlar tayyorlashda innovatsion yondashuvlar [Elektron resurs]. — URL: https://unilibrary.uz/ (murojaat: 02.04.2026).